

ERIK NORBERG

21 mars 2011

SEKRETERARENS ÅRSBERÄTTELSE 2011

Ers Excellens, Herr Landshövding, Fru Preses, ärade gäster och ledamöter!

Tre ledamöter har under året valts in i akademien, nämligen Cecilia Falk, professor i svenska vid Stockholms universitet, Sara Danius, professor i estetik vid Södertörns högskola, och Mohammad Fazlhashemi, professor i idéhistoria vid Umeå universitet. Som utländsk ledamot har invalts Nils Erik Villstrand, professor i historia vid Åbo akademi, och som korresponderande ledamöter fil. dr Göran Alm, föreståndare för Bernadottebiblioteket, och docent Agneta Åkerlund, länsantikvarie i Upplands län.

Under året avled ledamöterna Carl Fehrman, professor i litteraturhistoria med poetik, Gösta Bruce, professor i fonetik, Bengt Sigurd, professor i allmän språkvetenskap, Erik Frykman, professor i engelska, särskilt engelskspråkig litteratur, Berta Stjernquist, professor i arkeologi, särskilt nordeuropeisk, Bertil Almgren, professor i nordisk och jämförande fornkunskap, Siegfried Lienhard, professor i indologi, särskilt nyindisk filologi, samt korresponderande ledamoten professor Sture Linnér.

Strävan att stärka banden mellan forskning och praktik ledde för en del år sedan till de s.k. ABM-tjänsterna för postdoktorala forskare. Programmet löper mot sitt slut på ett önskat sätt och flertalet av forskarna håller på att integreras i myndigheternas arbete. I stället lyfts nu särskilda områden fram, som ofta tidigare i samarbete med Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond. Den hotade runforskningen har tillförts två tjänster för specialister inom området. I en strävan att stärka banden med Medelhavskulturerna har de svenska forskningsinstituterna i Aten och Istanbul tillförts tre liknande tjänster, och för att lyfta fram de värdefulla Cypernsamlingarna i Sverige har nyligen tillsatts en forskningstjänst i Medelhavsmuseet. Fortlöpande avsätts dessutom medel som direkt stöd till verksamhet inom institutioner som Riksantikvarieämbetet, Statens Historiska Museum och Riksarkivet.

Tillsammans med Svenska akademien och med ekonomiskt stöd från Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse har Akademien kunnat fortsätta programmet med akademiforskare. Fem tjänster i en sjätte omgång har nyligen tillsatts med inriktning på svenska språket, litteraturvetenskap, historia med inriktning på transnationell historia, slaviska kulturområdet med inriktning på ryska språket och litteraturen samt översättning med särskild inriktning på kontrastiva perspektiv. Ytterligare medel till en sjunde omgång har ställts till förfogande och ämnen denna gång är Svenska språket med inriktning på förhållandet mellan ordförråd och grammatik; litteraturvetenskap med inriktning på äldre litteratur till och med romantiken; medeltidens historia; medeltidens språk och litteratur med inriktning på det germanska språkområdet samt slutligen medeltidens språk och litteratur med inriktning på det klassiska och romanska språkområdet. För Vitterhetsakademien, som svarar för de tre senaste ämnena, har således inriktningen detta år gällt medeltidsforskning. Rekrytering till tjänsterna har nyligen inletts.

På sedvanligt sätt äger samverkan rum med internationella organisationer som International Union of the Academies (UAI), European Science Foundation (ESF) och ALLEA. Bandet med UAI har stärkts genom att akademien upplåter sin hemsida åt organisationens projekt ”China and the Mediterranean World”. Frågan om utvecklingen av ESF till ett organ för de nationella forskningsråden har avancerat så att man enligt de nya stadgarna bara kommer att acceptera organisationer med övervägande offentlig finansiering. Detta utestänger i princip de flesta akademier, och Vitterhetsakademien har liksom flera systerorganisationer aviserat sitt utträde. I stället kommer ett större engagemang att riktas mot ALLEA, akademiernas egen organisation, och ansträngningar pågår för att konsolidera denna organisation och vidga dess sekretariat.

För att direkt underlätta svenska forskares internationella kontakter finns ett antal program, och ett sextiotal forskare, akademiens egna ledamöter oräknade, har kunnat utnyttja fonder för deltagande i internationella konferenser och seminarier eller utföra kortare forskningsresor. Forskare från ett stort antal länder har också utnyttjat akademiens bilaterala utbytesprogram för att kunna besöka Sverige, och samtidigt har svenska forskare kunnat utnyttja avtalen under sina forskningsresor. De särskilda gästföreläsaranslag som underlättar utländska forskares framträdanden i Sverige är också ett viktigt led i kontakterna.

Mätning av forskningens kvalitet, särskilt i form av rankning av universitet eller mätning av vetenskapliga alster, är ett ständigt aktuellt ämne, men omdiskuterat när det gäller metod. Ett seminarium på temat hölls i akademiens lokaler och de olika ståndpunkterna när det gäller

universitetens styrning, bibliometrin och förhållandet mellan produktivitet och kreativitet fördes fram. Seminariet kommer att få en uppföljning i höst.

Symposier och ämneskonferenser är ett tungt inslag i verksamheten. I stor utsträckning arbetar akademien genom de egna ledamöterna, som med akademiens stöd själva organiserar programmen. Bland årets ämnen finner vi Filmvetenskapens utveckling, Medeltidsarkeologin och Iranistiken i Sverige, som spände över ett område från den persiska konsten i landet, musikärologi samt poesimässande talibaner och diktande krigsherrar i dagens militanta miljö.

Bland årets publikationer återfinns utgåvan av den tysk-svensk-polsk-lettiska ordboken först utgiven i Riga 1705, och återspeglade språkbruket i Östersjöområdet och i dess på den tiden viktigaste stad, biografien över ekonomhistorikern Folke Dovring, acta från konferenserna över Emilia Fogelklou samt heliga Birgitta, Syon Abbey och Vadstena och flera andra publikationer.

Bland de verk som publicerats med betydande ekonomiskt stöd från akademien skulle jag särskilt vilja lyfta fram två arbeten. Det ena är *Språken i Sverige*, som visar att Sverige aldrig har varit ett språkligt enhetligt land, och genom text och kartor hjälper oss att fånga komplicerade språkliga och kulturella förändringsprocesser. Här redovisas språkläktskap och språkfamiljer samt det svenska språkets historia från runinskrifter till de hundratals språk som de senaste decenniernas invandrare fört med sig till Sverige. Det andra arbetet är det omfattande verket i sex band och drygt 3 000 sidor om Uppsala domkyrka från kyrkans födelse 1273 till 1885. Det är en undersökning av betydande dimensioner som inte bara fördjupar vår kunskap om arkitektur utan även om internationell kulturinflytande, kyrkans ställning, samhällsekonomi och nationell organisation.

Det sammanlagda stödet till forskningen uppgår till drygt 30 miljoner kronor. Till det kommer bl.a. tio miljoner kr till underhåll och drift av akademiens kulturfastigheter. Ett större arrangemang var förstas hela kungafamiljens besök på Stjernerunds Slott i augusti i samband med Bernadottejubileet.

För att nå bredare publik har akademien stärkt sitt engagemang till att bli en av huvudparterna i Forskartorget, som är en del av Bok- och biblioteksmässan i Göteborg. Till de publika arrangemang som akademien betraktar med uppskattning och välvilja hör De Svenska historiedagarna och Vetenskapsfestivalen i Göteborg. Tidsandan var annorlunda när företrädaren i ämbetet, den nitiske och nyskapande Bror Emil Hildebrand, likställde akademierna med ett "fridlyst hägn som omslöt det mänskliga vetandet" eller som "ett slags skyddsanstalter mot yttre våld och massans råhet".

I slutet av november hölls så den fjärde omgången i seminarieserien ”Kunskapens krona”, tio år efter det första inslaget i detta samarbete mellan konungen och de kungliga akademierna. Denna gång var Vitterhetsakademien sammanhållande för hela programmet. Utgångspunkt var frågan om förhållandet mellan vetenskap och pseudovetenskap, eller mellan god och dålig kvalitet i kulturen

Det noterades att uppfattningar utan hinder nu kunde spridas globalt med stor snabbhet, men samtidigt även att ogrundade påståenden och teorier kunde få stort genomslag. Frågor som ställdes var hur man skulle kunna skilja mellan vetenskap och pseudovetenskap, eller hur man skulle bemöta risken av att disciplinen ställdes i politikens eller vantrons tjänst. Ett annat ämne var vetenskapens roll, när det gäller att lösa grundläggande resursfrågor som tillgången till vatten, mat och energi, medan ett tredje fångade upp kulturmöten, där olika intressen, traditioner och bildning konfronteras med varandra. Med språkhistoriska och idéhistoriska perspektiv diskuterades de förhållande under vilka det samhälle vi har i dag har utvecklats.

Till sist kom frågan om kvalitet i kulturen och diskussionen om vad god kvalitet egentligen är, om kvalitet är ett tidlöst begrepp eller om det finns allmänna normer för begreppet. Det lutade nog åt att skillnaden finns, men att definiera den var svårare. Sammanfattningsvis skulle man liksom zoologen kunna säga att det kanske inte är så enkelt att beskriva en elefant, men samtidigt att det inte torde råda någon tvekan om att man skulle känna igen en sådan vid ett sammanträffande. Under alla omständigheter har vi ytterligare en väg att vandra.